

Notat

Adopterendes familierelationer

Slægtskab, beslægtelse og forbundethed

Sofie Henze-Pedersen

*Adopterendes familierelationer – Slægtskab, beslægtelse og
forbundethed*

© VIVE og forfatteren, 2017

Projekt: 100040

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVE blev etableret den 1. juli 2017 efter en fusion mellem KORA og SFI. Centeret er en uafhængig statslig institution, som skal levere viden, der bidrager til at udvikle velfærdssamfundet og den offentlige sektor. VIVE beskæftiger sig med de samme emneområder og typer af opgaver som de to hidtidige organisationer.

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Indhold

1	ADOPTEREDES FAMILIERELATIONER	4
1.1	Indledning	4
1.2	Slægtskab, forbundethed og det at "gøre" familie	4
1.3	Forbundethed og beslægtelse med adoptivforældrene	5
1.4	Den biologiske familie – forbundethed med det ukendte	9
2	DISKUSSION OG KONKLUSION	15
2.1	Familiens grænser	15
2.2	Konklusion	16
	Litteratur	17

1 ADOPTEREDES FAMILIERELATIONER

1.1 Indledning

Familie og slægtskab er fænomener, der gennem årtier har medført fascination – ikke kun blandt forskere, men også blandt mennesker i det daglige (Mason, 2008). Den teknologiske udvikling inden for kunstig befrugtning, fremkomsten af regnbuefamilier og stigningen i antallet af skilsmisefamilier har været med til at udfordre tidligere forståelser af, hvad det vil sige at være en familie – mens danske og internationale Tv-programmer såsom "Spørløs", hvor adopterede søger efter deres biologiske familie, og "Ved du, hvem du er?", hvor kendte mennesker tager på en rejse tilbage i deres slægt, har bragt fascinationen af slægtskab ind i dagligstuerne (Finch, 2007; Mason, 2008; Strathern, 1992). Hvad det vil sige at være en familie, har derfor længe været et spørgsmål, der har pådraget sig interesse – også inden for adoptionsforskningen (Howell, 2009).

I dette notat belyses det, hvordan unge voksne og voksne, der er adopterede, skaber familierelationer og på den måde selv er med til at definere "grænserne" for deres familie. Analysen fokuserer på, hvordan unge voksne og voksne i deres interviewfortællinger inkluderer og ekskluderer personer fra deres familiebillede (Henze-Pedersen & Olsen, 2017). Det undersøges således, hvordan adopterede italesætter og konstruerer deres forskellige familierelationer – både i forhold til deres adoptivforældre, som de har kendt gennem det meste af deres liv, og i forhold til relationer, der i nogle tilfælde krydser kontinenter, og skaber familieforbindelser til personer, de måske ikke kender.

Notatet har udelukkende fokus på de adopteredes *forældrerelationer*.¹ Dette fokus udspringer af, at relationen til adoptivforældrene og de biologiske forældre er de relationer, der er mest fremtrædende i interviewene. Det er dog vigtigt at understrege, at temaet "familie" er det tema, der har fyldt mest i de fleste interview. Samtlige unge voksne og voksne fortæller om betydningsfulde relationer, der rækker ud over forældrerelationerne og inkluderer søskende, bedsteforældre, fætre og kusiner, svigerfamilien, nære venner og egne børn. Det er dog ikke muligt at beskrive alle disse relationer i dette notat, og derfor er fokus begrænset til forældrerelationerne.

Det skal understreges, at analysen baserer sig på et mindre kvalitativt materiale, og at det derfor ikke er muligt at drage generaliserbare konklusioner i dette notat. I alt har 18 unge voksne og voksne, der er adopterede (12 internationalt adopterede og 6 nationalt adopterede), samt 9 adoptivforældre (hvoraf et forældrepar havde valgt national adoption og resten international adoption) deltaget i interview i forbindelse med undersøgelsen (se mere om metoden i Henze-Pedersen & Olsen, 2017).

1.2 Slægtskab, forbundethed og det at "gøre" familie

Når det kommer til studier af adopteredes familieforhold, er forskningstraditionen stærkest inden for psykologien, hvor fokus særligt har været på adopteredes *tilknytning* til adoptivforældrene (se fx Palacios & Brodzinsky, 2010). Studierne har særligt undersøgt, hvilke forhold der har betydning for tilknytningen til adoptivforældrene og de biologiske forældre (fx hvor meget adoptionen fylder for den enkelte i hverdagen eller barnets alder ved adoptionstidspunktet), og om der er forskel på

¹. Når der i teksten refereres til de adopteredes adoptivforældre og biologiske forældre, bruges begreberne "adoptivmor", "adoptivfar", "biologisk mor" og "biologisk far" for at tydeliggøre, hvilke relationer der er tale om. Det er dog vigtigt at understrege, at de fleste adopterede ikke bruger disse begreber og ofte blot bruger begreberne "mor" og "far". Begreberne "adoptiv" og "biologisk" anvendes udelukkende for, at der ikke skal være tvivl om, hvilke personer der henvises til, men i citaterne fremstår begreberne, som de adopterede selv anvender dem.

forældre-barn tilknytningen i adoptivfamilier, plejefamilier og biologiske familier (Fisher, 2015; Kohler, Grotevant & McRoy, 2002; van den Dries m.fl., 2009). Læs mere om tilknytningsteori i den sammenfattende rapport (Henze-Pedersen & Olsen, 2017).

Der er dog også lavet adoptionsforskning inden for sociologien og antropologien, som i højere grad har fokus på selve familiebegrebet end på den relationelle tilknytning. Disse studier er centrale i denne undersøgelse, da de gør det muligt at belyse, hvad det vil sige at være en familie, uden at være afhængig af prædefinerede forståelser af, hvad der definerer en familie. Et centralt begreb fra denne forskningstradition er begrebet *forbundethed* (Carsten, 2000a; Tjørnhøj-Thomsen, 2004). Begrebet gør op med tidligere forestillinger om, at familie og slægtskab på forhånd kan defineres ud fra biologi og genetik. I stedet er fokus på, hvordan mennesker selv definerer, hvem de oplever en forbundethed til, og hvordan forbundetheden skabes i forskellige kontekster, fx gennem hverdagsinteraktioner, daglige rutiner og omsorgspraksisser (Carsten, 2000a). I en adoptionsammenhæng er begrebet særligt blevet anvendt til at belyse, hvordan adopterede gennem "hjemrejser", dvs. rejser tilbage til deres fødeland, søger at etablere og opleve en familierelation til deres biologiske familie (Carsten, 2000b, 2007).

Et andet begreb, der udspringer af adoptionsforskningen, er begrebet *beslægtelse* (Howell, 2003; Howell & Marre, 2006; Rytter, 2007). Beslægtelse er en proces, hvor en person, som man ikke tidligere har oplevet en slægtskabsforbindelse med – her et adoptivbarn – bliver gjort til en del af et slægtskab. Dette gøres over tid, fx ved at barnet får adoptivfamiliens efternavn, tilbringer tid sammen med den udvidede adoptivfamilie og deltager i traditioner, der har særlig betydning i den pågældende kontekst (fx jul og fødselsdage). Begrebet udspringer af studier af, hvordan adoptivforældre gennem adoption søger at blive det, adoptivforældrene selv kalder en "normal" familie, som fra deres ståsted betyder en familie med børn (Howell, 2001; Howell & Marre, 2006). Der er således fokus på, hvordan adoptivforældre gennem slægtskabsbegreber, fortællinger og praksis skaber en slægtskabsforbindelse til det adopterede barn og derved gør barnet til en del af deres familiebillede. I studierne er der derimod ikke fokus på, hvordan *adopterede* definerer deres familie eller praktiserer beslægtelse – og det er dette, der er fokus på i dette notat.

Nyere sociologisk og antropologisk familieteori argumenterer – i tråd med forbundethedsbegrebet – for, at det at være en "familie" ikke skal tages for givet (se fx Finch, 2007; Mogensen & Olwig, 2013; Ottosen, 2012). Man er fx ikke nødvendigvis "far", blot fordi man deler biologiske bånd med et barn, eller i familie, blot fordi man bor under samme tag. Det handler derimod om, hvad man gør sammen, dvs. hvilken praksis, man har sammen, og hvordan personer selv oplever en forbundethed med andre. Familie og slægtskab kan derfor både være biologisk og socialt (Ottosen, 2012). Det nye familieteoretiske perspektiv flytter blikket fra, at en familie er en på forhånd given enhed eller struktur, til at en familie er noget, der får betydning gennem deltagelse i forskellige interaktioner og aktiviteter. Fokus flyttes således fra, hvad det vil sige at *være* en familie, til hvordan mennesker *gør* familie (Dermott, 2008; Finch, 2007; Morgan, 1996). Ved at belyse, hvordan adopterede "gør" familie, kan vi få indsigt i, hvordan de selv definerer, hvad og hvem en familie er for dem, og hvad der er "adgangsgivende" for at blive betegnet som en del af deres familierelationer (jf. Ottosen, 2012). I dette notat belyses det således, om og hvordan adopterede oplever og skaber forbundethed til deres forældre – både hvad angår adoptivforældrene og de biologiske forældre.

1.3 Forbundethed og beslægtelse med adoptivforældrene

Adoptivforældrene er det forældrepar, som de adopterede i denne undersøgelse har tilbragt det meste af deres opvækst sammen med. Det er ikke adoptivforældrene, der har undfanget barnet,

og de deler dermed ikke en biogenetisk forbundethed. I stedet er det dét forældrepar, der i denne undersøgelse har stået for at yde den primære omsorg og socialisering gennem opvæksten (jf. Ottosen, 2012). I det følgende belyses det, hvordan de unge voksne og voksne, som er adopterede, oplever relationen til deres adoptivforældre. Det belyses både, hvordan de aktivt skaber forbundethed, og hvornår forbundetheden og oplevelsen af at være en familie kan blive udfordret.

En af de måder, de fleste unge voksne og voksne i denne undersøgelse giver udtryk for forbundethed med deres adoptivforældre, er ved at bruge betegnelserne "mor" og "far" om dem, dvs. hvor betegnelsen "adoptiv" udelades. Dette ordvalg kan ses som et udtryk for beslægtelse – lidt på samme måde som adoptivforældrene ved at give barnet adoptivfamiliens efternavn viser for omverdenen, at de er en familie (jf. Howell, 2001; Mason & Tipper, 2008). Et typisk eksempel på dette er colombianskfødte Johanne, som siger:

Altså, bare sådan et simpelt ord som at sætte "adoptiv" foran ens forældre ... Jeg vil aldrig skænke det en tanke. Og jeg kan godt huske de første gange, min søster hun sagde det [adoptivforældre]. Jeg var sådan, jamen, men hvem fanden er ens adoptivforældre? Er det dem fra Colombia, eller er det dem i Danmark eller ...? Og jeg kunne slet ikke finde ud af at skille ordet "forældre" ad. Jeg endte så med at bruge ordet "biologiske forældre" og så "mine forældre". Fordi jeg kunne ikke forbinde mig selv med ordet "adoptivforældre".

Johanne fortæller, at hun ikke kunne finde på at sætte "adoptiv" foran "forælder", når hun taler om eller med sine adoptivforældre, da det for hende signalerer et forhold, hun ikke forbinder med relationen til dem. I disse tilfælde bruges slægtskabsbegreberne "mor" og "far" til at inkludere adoptivforældrene i deres familie. Uddraget fra Johannes interview illustrerer dog også, at der er nogle, der ikke kalder deres adoptivforældre "mor" og "far". Johannes adoptivsøster anvender begreberne "adoptivmor" og "adoptivfar", mens vi også hører fra danskadopterede Sara, at hun kalder sine adoptivforældre ved deres fornavne. Sara boede hos sin biologiske mor de første 6 år af sit liv, indtil moren døde. Hun fortæller, at det ikke føles rigtigt at kalde sine adoptivforældre "mor" og "far". Hun siger: "Altså, selvom de er min far og mor, så er de ikke min far og mor. Så derfor kalder jeg dem ikke det, når jeg snakker med dem". For Sara er begreberne "mor" og "far" således forbundet med en form for eksklusivitet, som betyder, at flere personer ikke kan indtage de roller. Som Sara siger, så opfatter hun sine adoptivforældre som sine forældre – men alligevel på en lidt anden måde end hendes biologiske forældre. Det modsatte hører vi hos colombianskfødte Frida, som i interviewet fortæller om sine fire forældre:

[Jeg har] fire forældre, fire stykker. Og det har altid været min mor [taler om adoptivmor]. Det har ikke været min adoptivmor – det har været min mor. Og det bliver det også ved med, selvom jeg finder min egen mor. Så har jeg bare to. Og igen, det er jeg rigtig privilegeret over at have.

Eksemplerne her – og særligt de to sidste med Sara og Frida – illustrerer, at mens nogle oplever kategorierne "mor" og "far" som en form for eksklusive kategorier, som kun én person kan tildeles, så er der andre, for hvem kategorierne er mere åbne, og som derfor kan rumme flere personer, som alle opfattes på lige fod som mødre og fædre.

En anden måde, som nogle adopterede beslægter sig med deres adoptivforældre på – og derved inkluderer dem i deres familiebillede - er ved at fremhæve lighedstræk mellem dem og adoptivforældrene. Thomas, der er danskadopteret, fortæller, at han i løbet af sin opvækst begyndte at bemærke, at han lignede sine adoptivforældre på nogle punkter: "Jeg begyndte mere og mere at

ligne mine [adoptiv]forældre på sådan et personligt plan". Maria, som er adopteret fra Colombia, fortæller også i sit interview om, hvordan hun ligner sine adoptivforældre:

Maria: Jeg kan godt mærke, at jeg har arvet nogle ting af min [adoptiv]mor. Jeg kan også godt begynde at sige til far: "Ej, det er ikke godt nok far – det kunne du godt lige have hjulpet med" [som Marias adoptivmor plejer at sige til adoptivfaren]. [...]

Interviewer: Hvad med når du ser på din far – føler du så også, at du minder om ham?

Maria: Ja, lidt desværre vil jeg så sige. Den dårlige måde, men sådan er det. Sløvheden [kommer fra hendes adoptivfar]. Jeg er blevet lidt sløv.

Maria bruger vendingen 'arvet nogle ting', hvilket er et udtryk, der ofte forbindes med det biologiske, fx arvelige sygdomme, men her bruger hun det om nogle personlige træk eller egenskaber, som hun oplever at have fået fra sine adoptivforældre. Danskadopterede Thomas fortæller også:

Jeg kan se rigtig meget i mine [adoptiv]forældre – at det er derfra, jeg har [egenskaberne]. Min [adoptiv]fars temperament, når tingene er lidt for irriterende med sådan nogle småting og sådan noget – og blive skide sur over det. Og i forhold til min [adoptiv]mor, det der børnetække, det har jeg også altid haft, og det tror jeg ikke er noget, jeg har arvet biologisk, men det tror jeg er noget, jeg sådan har arvet socialt fra mine forældre.

Her laver Thomas en skelnen mellem det, han oplever, han har 'arvet biologisk', og det, han har 'arvet socialt', hvor det han har arvet socialt stammer fra adoptivforældrene. Fra flere af de andre unge voksne og voksne hører vi lignende fortællinger om, hvordan de ligner deres adoptivforældre på den ene eller anden måde. Det er særligt personlighedstræk og valg af karrierevej, som de fremhæver som punkter, hvor de ligner hinanden. Dette kan ligeledes ses som en måde at italesætte en forbundethed på, hvor de gennem vendinger såsom 'det har jeg fået fra mine adoptivforældre', 'på det punkt ligner jeg dem', eller 'det har jeg arvet fra dem' fremhæver lighedstræk mellem dem selv og adoptivforældrene, der knytter dem sammen i et slægtskab (jf. Howell, 2001).

1.3.1 En familierelation, andre (og en selv) ikke kan se

I det foregående afsnit hørte vi, hvordan nogle unge voksne og voksne italesætter en forbundethed til adoptivforældrene ved at fremhæve, at de ligner – eller ligefrem har arvet træk fra – deres adoptivforældre. Der er dog også flere af de interviewede, der giver udtryk for, at det, de særligt savner i relationen til adoptivforældrene, er at kunne se sig selv enten fysisk eller personlighedsmæssigt i dem – og at dette i nogle tilfælde kan blive en udfordring for deres oplevelse af at være en familie.

Danskadopterede Mads fortæller, at han nogle gange har overvejet at kontakte sin biologiske mor, da han er nysgerrig på, om han ligner hende. Fx fortæller Mads, at han nogle gange tænker på, hvad han har arvet fra sin biologiske mor: "Jamen, arv tænker jeg primært. Om det så er fysisk eller psykisk. For mit vedkommende har det været det, der har været det nysgerrige. [...] Men også bare sådan udseendemæssigt – er der nogen, der ligner én?". For colombianskfødte Sigrud handler det om, at hun ikke kan genkende sig selv personlighedsmæssigt i sine adoptivforældre, fx hvad angår væremåde og interesser. Hun fortæller: "Jeg har lært, at jeg ligner dem [adoptivforældrene] slet ikke. Der er så mange ting, hvor du tænker: 'Hvor kom de her ting fra? Hvor har du det i dig?'. For jeg har det ikke hjemmefra". Et tidligere studie om adopterede, der rejser tilbage til oprindelseslandet for at søge efter deres biologiske familie, beskriver, hvordan tilbagerejsen bl.a. er motiveret af ønsket om at finde nogen, der ligner en selv. Studiet fremhæver, at dette ofte hæn-

ger tæt sammen med identitetsdannelsen, da nogle adopterede giver udtryk for, at den manglende lighed mellem dem og deres adoptivforældre har skabt usikkerhed om, "hvem jeg er". Her bliver biologien således en vej til en øget selvforståelse – men den kan også være en vej til at blive en del af en familie, selvom dette ikke er givet (Carsten, 2000b; Ottosen, 2012; se også Henze-Pedersen, 2017a). Ønsket om at kunne se sig selv i ens adoptivforældre kommer også til udtryk hos danskadopterede Thomas. Som beskrevet ovenfor, kan han godt se sin egen personlighed i sine adoptivforældre, men for ham er det en udfordring, at andre ikke bekræfter ham i hans oplevelse af at skille sig *fysisk* ud i adoptivfamilien. Han fortæller:

Det der med at [kunne] spejle sig i sine forældre. Altså øhm ... Der er det lidt nemmere, hvis jeg havde været indisk udseende, så kunne jeg jo meget nemt sige: "Jeg ligner bare ikke mine forældre". Men det er svært for mig at overbevise andre om, at jeg ikke ligner mine forældre, men det gør jeg bare ikke.

I uddraget giver Thomas udtryk for, at han savner at kunne spejle sig selv fysisk i sine forældre. Som tidligere beskrevet kan han godt se sig selv socialt og personlighedsmæssigt i sine adoptivforældre, men da han har et skandinavisk udseende, oplever han nogle gange, at andre ser fysiske lighedspunkter mellem ham og adoptivforældrene, som han ikke selv kan se – og det oplever han som en udfordring. Når vi i dette notat inddrager familieteori, der argumenterer for vigtigheden af at vise eller fremvise ens familierelationer for andre, er pointen egentlig ikke, at familierelationen skal kunne ses *visuelt* eller *synligt*, men mere, at familierelationen kan ses i den *praksis*, personerne har sammen (jf. Finch, 2007). I nogle tilfælde har det visuelle dog betydning for oplevelsen af familierelationen, hvilket vi ser hos nogle af de interviewede unge voksne og voksne. Deres oplevelse af forbundethed med adoptivforældrene kan i nogle tilfælde blive udfordret af en oplevelse af manglende synlig – enten fysisk eller personlighedsmæssig – genkendelighed. Det at kunne spejle eller genkende sig selv fremstår derfor som en vigtig del af at opleve sig beslægtet – og dermed opleve sig som en familie. Flere tidligere studier peger på, at særligt internationalt adopterede kan opleve, at de skiller sig ud i adoptivfamilien på grund af deres udseende (Carsten, 2000b; Ferrari m.fl., 2015; Scherman & Harré, 2010). Det samme finder vi i denne undersøgelse, men vi ser også, at *nationalt* adopterede giver udtryk for den samme oplevelse af ikke at ligne deres adoptivforældre – og at det fx hos Thomas er en dobbeltudfordring, da der opstår en uoverensstemmelse mellem hans egen og omverdenens oplevelse af relationen til adoptivforældrene.

Det er dog ikke kun de unge voksne og voksnes egne oplevelser af manglende, synlige ligheder, der kan udfordre oplevelsen af forbundethed og beslægtelse med adoptivforældrene. Det kan mødet med fremmede nogle gange også. Johanne fortæller:

Jeg tror, jeg var 25 [år] og kommer gående inde i byen med min [adoptiv]mor, og vi går og pjatter og skubber sådan lidt til hinanden. Og man kan bare se, at folk ikke kan forstå relationen. Det er første gang, at jeg nogensinde har tænkt over det, at jeg på den måde ... at vi ... Folk kan ikke se, at vi er mor og datter. Og jeg blev sådan lidt: "Det er fanme min mor!", og hun fik det lidt på samme måde, men hun har nok altid tænkt: "Jamen, der er ingen, der kan se, at det er min datter".

I uddraget fortæller Johanne om den første gang, hun lagde mærke til, at fremmede havde svært ved at forstå hende og adoptivmorens relation, og at fremmede på grund af den manglende, synlige lighed mellem de to, ikke opfattede dem som en familie. Caroline, som er adopteret fra Vietnam, fortæller også, at hun nogle gange oplever, at fremmede ikke kan se, at hun og hendes adoptivforældre er en familie: "Det har været utrolig svært fra samfundets side, at man føler sig så dansk, og man er ude med sin familie, og man føler, det er ens mor og far, man er vokset op

sammen med, men omgivelserne reagerer ikke på samme måde". Betonningen af at "familie" er en praksis, der skal fremvises for andre, betyder, at andre er medskaber af familierelationen, da de bidrager til at bekræfte den som sådan (Finch, 2007). I nogle situationer oplever internationalt adopterede dog, at fremmede personer ikke genkender den praksis, de har med deres familie, som en "familiepraksis" (jf. Morgan, 2011), men udelukkende ser de ydre forskelle – eller den manglende, biogenetiske relation – og på den baggrund sætter spørgsmålstejn ved familierelationen. Oplevelsen af beslægtelse og forbundethed med adoptivforældrene kan på den måde blive udfordret af fremmede personer, der reagerer på, at de biogenetisk eller synligt ikke ligner hinanden og derfor ikke *ser ud* som en familie.

1.4 Den biologiske familie – forbundethed med det ukendte

At "gøre" familie kan for adopterede være vanskeligt, når det kommer til den biologiske familie – for hvordan kan man praktisere familierelationer eller skabe forbundethed med personer, man ikke eller kun knapt kender? Flere af de unge voksne og voksne i denne undersøgelse har kun begrænset viden om deres biologiske familie, og kun få har decideret kontakt (se Henze-Pedersen, 2017a). I det følgende belyses det, hvordan flere af interviewdeltagerne anvender forskellige visuelle genstande eller redskaber til at vise, at de opfatter deres biologiske forældre som en del af deres familie (jf. Finch, 2007; Telfer, 1999).

Flere af de interviewede unge voksne og voksne, der er adopteret, har ét eller et par billeder af deres biologiske mor, mens meget få har et billede af deres biologiske far. Dem, der har et billede, værdsætter det ofte højt, og flere af dem viser billedet frem i interviewet eller refererer til det – hvilket et tidligere adoptionsstudie baseret på interview også bemærker (Carsten, 2000b). Det, som flere af de unge voksne og voksne fortæller, er, at de gennem billederne oplever en fysisk genkendelighed og derigennem føler sig beslægtet – hvilket flere både nationalt og internationalt adopterede, som tidligere beskrevet, netop gav udtryk for kan udfordre oplevelsen af forbundethed med adoptivforældrene, når det mangler. Caroline, der er adopteret fra Vietnam, fortæller: "Nu har jeg selvfølgelig to billeder [af biologisk mor], og der kan jeg godt se, det ligner". Danskadopterede Simon fik i 20'erne et billede af sin biologiske fars familie og giver udtryk for, at det var surrealistisk at se billedet, da han kunne genkende sig selv i flere af familiemedlemmernes udseende. Maria, der er adopteret fra Colombia, er heller ikke vokset op med et billede af sin biologiske familie, men har via Facebook selv fundet frem til et billede, som hun mener viser hendes biologiske mor:

Facebook er åbenbart meget hjælpsom. Jeg gik ind og skrev navnet på min bror, og så fandt jeg så et billede, og så tænkte jeg ... Altså, et billede af ham og så hans datter, [der] sidder heroppe. Og det her [peger på billedet] tror jeg er min mor, der sidder der. Og herovre sidder min bedstefar, tror jeg. For det billede jeg har i hovedet. Der ser hun sådan ud. Men jeg har aldrig set [hende] ... Min [adoptiv]mor siger: "Hvordan kan du have et billede af en dame, du aldrig har set før?". Så siger jeg: "Det ved jeg ikke – jeg har det bare i mig. Jeg ved, hvordan min far ser ud. Hvordan min mor ser ud". Min [adoptiv]mor siger: "Smid det ud af hovedet – glem det. Du kender dem ikke". Men jeg er sikker på, at det der er min mor.

Selvom Marias oplevelse af forbundethed og genkendelighed med sin biologiske mor bliver udfordret af adoptivmorens tvivl om billedets ægthed, har billedet stor betydning for Maria. Gennem billeder kan adopterede således opleve beslægtelse med deres biologiske familie ved at se den fysiske lighed. Der er dog også nogle få, der giver udtryk for, at de ikke ønsker at have et billede af deres biologiske forældre, da det vil sætte for mange tanker i gang (Henze-Pedersen, 2017a). De

unge voksne og voksne, der har et billede af deres biologiske familie, fortæller ofte, at de har det stående fremme, hvilket kan være en måde at vise for andre (og dem selv), at de anser deres biologiske forældre for at være en del af deres familie. Ud over at skabe forbundethed gennem fysisk genkendelighed kan billeder således også være vigtige redskaber til at understøtte familierelationer til personer, man aldrig eller kun sjældent har mødt. Et andet eksempel på en visuel fremvisning er colombianskfødte Frida, der har fået en tatovering med sin biologiske mors navn på armen. At have billeder stående fremme eller få en tatovering kan ses som måder at "gøre" familie på og udvise forbundethed i situationer, hvor den ene part er fraværende. I disse eksempler bliver familierelationen ikke fremvist for de personer, som de interviewede gennem deres praksis inkluderer i deres familiebillede – nemlig de biologiske forældre. I stedet er det en fremvisning, som bliver vist for adoptivfamilien og andre i den adopteredes nære familie- og vennekreds.

Det er interessant kort at nævne, at billeder også har en særlig betydning for flere af adoptivforældrene i denne undersøgelse. Adoptivforældrene blev forud for interviewet bedt om at udvælge et par billeder, de ønskede at fortælle om i interviewet. De fleste valgte langt flere end et par stykker, og fælles for de fleste var, at det første billede, de viste, var det første billede, de modtog af deres adoptivbarn. Et norsk adoptionsstudie beskriver, hvordan adoptivforældre giver udtryk for en nærmest øjeblikkelig forbundethed med adoptivbarnet, når de ser et billede af den adopterede for første gang. Man kan sammenligne det lidt med gravide par, når de får det første scanningsbillede under graviditeten (Han, 2009; Howell, 2001). Det samme hører vi i denne undersøgelse. Et eksempel er adoptivmoren Vibeke, som her fortæller om det første billede, de modtog af deres adoptivdatter: "Kig lige – det er vores barn", og det var jo helt ... Ja, det billede blev vist mange steder. Så ja, det var det første møde med Frida". Da Vibeke så billedet for første gang, oplevede hun en øjeblikkelig forbundethed med Frida, som allerede dér blev inkluderet i familien gennem vendingen 'det er vores barn'. Billeder eller andre visuelle elementer kan således være en central måde at praktisere forbundethed og "gøre" familie med personer, man (endnu) ikke har mødt – både for adopterede og adoptivforældre (jf. Telfer, 1999).

1.4.1 Tidsløse relationer

Trods den fysiske genkendelighed og forbundethed, som nogle unge voksne og voksne, der er adopterede, oplever, når de ser et billede af deres biologiske forældre, så giver flere samtidig udtryk for, at deres biologiske forældre er "fremmede" for dem – nogen, de ikke kender, og nogen, der ikke kender dem. Det kommer fx til udtryk i de betegnelser, som flere vælger at benytte til at beskrive deres biologiske forældre (jf. Mason & Tipper, 2008). Sigrid, som er adopteret fra Colombia, siger: "For mig er hun [biologisk mor] jo også fremmed", mens Caroline omtaler sin biologiske mor som: "En kvinde, jeg ikke kender", og danskadopterede Sara omtaler sin biologiske far som "Én, jeg ikke har kendt, siden jeg var 4 år". Disse udsagn, hvor den biologiske forælder er en fremmed og ukendt person, indikerer en oplevelse af manglende forbindelse og forbundethed. Deres overvejelser omkring en mulig kontakt med deres "fremmede" biologiske forældre, fortæller os om et centralt inklusionskriterium for flere af de adopterede, som er væsentligt for at blive opfattet som en del af familien, nemlig *tid* (jf. Carsten, 2000b). Dette vender vi os mod i det følgende.

Danskadopterede Mads, som vi tidligere har mødt i dette notat, fortæller i det følgende om sine overvejelser omkring at opsøge sin biologiske mor. Uddraget illustrerer nogle af de spændinger, som adopterede kan opleve i relationen til den biologiske familie. Som tidligere beskrevet, er Mads nysgerrig med hensyn til, om han ligner sin biologiske mor, men samtidig er han bange for at forpligte sig til en relation, han ikke er interesseret i. Han fortæller:

For mit vedkommende handler det om en frygt for at forpligte mig til noget, som jeg ikke på længere sigt vil. Jeg ved, at der er en kvinde, der formentlig stadig er meget psykisk syg og ... Ja, jeg er nysgerrig, men hvis nu jeg kunne tage, eller nej ... Lege vindueskigger for en dag. Det kunne være fedt, for så behøver jeg ikke involvere mig. Øhm, men jeg tror også, det er, fordi jeg er meget sådan én, der skal passe på andre, hvis man kan sige det sådan. Så hvis jeg lige pludselig har en kvinde i røret, der lige pludselig begynder at være krævende, så ville jeg nok være tilbøjelig til at komme derhen. Så det har nok været det, der har holdt mig tilbage for at gøre det [tage kontakt til biologisk mor]. At jeg har tænkt, at jeg kan ikke magte at være der for en, hvis hun tror, at vi skal have et mor-søn forhold.

Mads er bange for at forpligte sig til en relation, som han måske ikke ønsker at opretholde på længere sigt. Det er også tydeligt i uddraget, at Mads ikke er interesseret i at etablere en decideret familierelation til sin biologiske mor – han ønsker ikke et mor-søn forhold, som han udtrykker det. Antropolog Janet Carsten hører samme fortælling fra flere interviewdeltagere i et studie om adopteredes hjemrejser, og med hendes ord peger det på, at nogle adopterede kan have en oplevelse af, at det at være en familie og have en familierelation er et privilegium og ikke en rettighed. At etablere familierelationer – og opretholde dem – kræver således tid, og at de involverede parter gør sig umage for at "gøre" og vise, man er en familie (Carsten, 2000b, s. 691). Dette kommer også til udtryk hos Karina, der er adopteret fra Vietnam. Hun fortæller her om sine overvejelser omkring at møde sin biologiske mor:

Hvor vigtigt er det for mig? Fordi hvis jeg først ligesom tager hul på det her bal, så skal det jo også være, fordi jeg mener det. Og måske har lyst til at have en vedvarende kontakt til hende [biologiske mor]. Og det tror jeg måske, jeg også vil have lidt svært ved i forhold til, at hun har båret mig og ... Generne er hendes, men af opvækst og af miljø er jeg jo en anden. [...] Der er bare en forskel, som man så først skal lære. Selvfølgelig lære hinanden at kende, men det tager jo også tid.

Karina giver her udtryk for, at hvis hun skal etablere en relation til sin biologiske mor, skal det være, fordi hun ønsker relationen som en permanent del af sit liv. Det peger ligeledes på, at det at "gøre" familie indebærer, at relationer praktiseres vedvarende – det gælder ikke kun biologiske relationer, men familierelationer generelt (Finch, 2007). Eksemplerne fra Mads' og Karinas interview peger – i lighed med det førnævnte adoptionsstudie – på, at tid spiller en væsentlig rolle i det at "gøre" familie (Carsten, 2000b). I eksemplerne er det den *manglende tid*, der fremhæves i relationen til den biologiske familie, hvilket medfører en oplevelse af, at de er fremmede for hinanden.

Hvor krævende det kan være at investere tid i relationen til ens biologiske familie, fortæller dansk-adopterede Camilla om i det følgende. Camilla har gennem det meste af sin opvækst haft sporadisk kontakt med sin biologiske mor. Den primære kontakt har foregået gennem udvekslingen af breve og pakker ved juletid og i forbindelse med Camillas fødselsdag. De har også mødtes med 3-4 års mellemrum, og for Camilla er den form for kontakt rigelig, som hun siger: "Lige nu er det rigeligt, lige nu ... Og det er også lidt skræmmende, men ja, det er fint, og det er igen, fordi overskuddet virkelig ikke er der". For Camilla er relationen til hendes biologiske mor en krævende relation, hvor det nødvendige overskud skal være til stede, før hun indgår i relationen.

Samlet set peger eksemplerne i dette afsnit på, at familierelationer kræver, at der *bruges tid* på at etablere dem, men også, at de praktiseres *over tid* (jf. Carsten, 2000b). Selvom eksemplerne i dette afsnit alle omhandler forholdet til de biologiske forældre, så er det vigtigt at understrege, at tid og vedvarende investering i relationen ikke kun er vigtigt i forhold til biologiske familierelationer, men er vigtigt i forhold til etableringen og opretholdelsen af familierelationer *generelt*. Dette er

således ikke noget, der kun gælder personer, der er adopterede, men et mere generelt aspekt af det at "gøre" familie (Finch, 2007; Morgan, 2011). At dette alligevel bliver særligt tydeligt, når det kommer til de biologiske familierelationer, peger på en særlig udfordring ved disse relationer. Da kun få har eller har haft mulighed for at investere tid i disse relationer på grund af manglende kendskab til den biologiske familie eller behov for kontakt (se Henze-Pedersen, 2017a), betyder det, at disse relationer er præget af en tidsløs dimension, hvor der er et fravær af en delt tid og fælles liv (Ottosen, 2012).

1.4.2 Blodsbåndet – biogenetisk forbundethed

Det kan godt være, at "biologi" og "blodsbånd" i nyere sociologisk og antropologisk familieteori har fået dødsstødet som en analytisk kategori, der ikke længere kan bruges til at definere, hvad det vil sige at være en familie. Det betyder dog ikke, at blod og genetik er uden betydning for den måde, nogle unge voksne og voksne, der er adopterede, opfatter, hvem der er inkluderet og ekskluderet fra deres familie (jf. Henze-Pedersen, 2017b; Howell, 2009).

For Mikkel, der er adopteret fra Colombia, har biologiske bånd stor betydning for hans opfattelse af, hvem der er hans familie. Han fortæller:

Jeg tænker, at jeg hører mere sammen med min lillebror, fordi vi er biologiske, og vi kommer et eller andet sted af det samme. Og mine [adoptiv]forældre, vi er i familie, men jeg er ikke blodsrelateret til dem. [...] Det fylder, at vi er i familie, men alligevel er vi ikke helt.

Mikkel og hans biologiske lillebror blev adopteret forskudt, men er vokset op sammen i deres danske adoptivfamilie. I citatet giver Mikkel udtryk for, at han oplever en stærkere forbundethed til sin lillebror, netop fordi de deler biologiske bånd, mens han giver udtryk for, at hans adoptivforældre er en del af hans familie, men alligevel er placeret længere ude i familiefællesskabet end lillebroren. For danskadopterede Simon betyder det biologiske bånd også noget særligt. Simon har i løbet af 20'erne fået etableret kontakt til sin biologiske far, og om den relation fortæller han:

Altså, der er ingen tvivl om, at jeg er rigtig. Og den relation [mellem Simon og hans biologiske far], det kan ikke være sådan en relation, at han [biologisk far] bliver træt af mig, og så gider han mig ikke [...] Den sikkerhed i den relation, den har jeg nok haft brug for, tænker jeg.

Simon har gennem det meste af sin opvækst haft et turbulent forhold til særligt sin adoptivfar, hvor han ikke har følt sig som en "rigtig" søn, og for et par år siden søgte Simon om at få adoptionen ophævet. I stedet giver han udtryk for, at han i forhold til sin biologiske far føler sig "rigtig". Ved at bruge disse begreber beslægtet Simon sig med sin biologiske far, mens han skaber afstand til adoptivfaren. Dette understreges yderligere af, at relationen til den biologiske far i Simons optik ikke kan brydes, fx hvis de bliver trætte af hinanden. Den biologiske familierelation står i dette eksempel i stærk kontrast til relationen til adoptivfaren. Man kan nærmest sige, at Simon søger at *afslægte* adoptivfaren ved få adoptionen ophævet. Det skal understreges, at dette – hvor adoptionen søges ophævet – er et særligt eksempel i vores materiale, som vi ikke hører om (heller ikke overvejelser omkring) fra andre. For både Mikkel og Simon skaber det biologiske bånd dermed en særlig forbundethed og en særlig stærk familierelation og er et vigtigt inklusionskriterium for, hvem de opfatter som deres familie.

For de fleste unge voksne og voksne i denne undersøgelse er den biologiske forbundethed dog ikke nok til at skabe deciderede familierelationer – som beskrevet ovenfor giver flere fx udtryk for,

at deres biologiske forældre er fremmede for dem, da de ikke deler en fælles tid og et fælles liv (se også Ottosen, 2012). Det betyder dog ikke, at de ikke oplever at være forbundet med deres biologiske ophav. Den biologiske forbindelse kommer særligt til udtryk, hvis de interviewede i medicinske og helbredsmæssige sammenhænge bliver spurgt, om de har nogle arvelige sygdomme, eller hvis de selv begynder at reflektere over det, fx i forbindelse med at få børn. Troels, som er adopteret fra Sydkorea, fortæller:

Det er en ulempe ved at være adopteret, at man ikke ved noget om sin ... helbredsmæssige ting. Så ved jeg ikke, om der er kræft i familien bagud, eller du ved ikke, om der er tvillinger. Du ved ikke, om der ... Altså, [om] der er alle mulige klamme ting. Det ved du ikke noget om.

Meget få interviewdeltagere i denne undersøgelse har viden om deres biologiske families helbred eller arvelige sygdomme.² Flere af de danskadopterede kender dog brudstykker af deres biologiske forældres helbredsmæssige historie, fx hvad angår psykisk sygdom eller misbrug under graviditeten. Der er dog ingen – hverken nationalt eller internationalt – adopterede i denne undersøgelse, der giver udtryk for, at de har et fyldestgørende billede af deres biologiske families helbredshistorie. Flere oplever selv at blive spurgt, om en sygdom er arvelig, mens andre forsøger at finde svar hos det medicinske personale, der dog sjældent kan give en afklaring, som danskadopterede Camilla fortæller her: "Det er også, hver gang man er til lægen eller tandlægen, eller alle de her ting, så er det sådan: 'Jamen, er det arveligt?' – 'Jamen, jeg ved det ikke. Jeg kan ikke svare på det'. Og det irriterer mig, men jeg kan jo ikke gøre noget ved det". Gennem spørgsmål og tanker om helbred og arvelige sygdomme bliver flere dermed mindet om deres biologiske relation til personer, de ofte kun har begrænset viden om.

1.4.3 Omsorg for de biologiske forældre

Her til sidst er det også væsentligt at fremhæve, at vi på tværs af interviewene med nationalt og internationalt adopterede hører, hvordan nogle af de unge voksne og voksne giver udtryk for en omsorg rettet mod de biologiske forældre. Denne omsorg italesættes gennem ønsket om at fortælle de biologiske forældre, hvordan deres opvækst har været, og hvordan de har klaret sig indtil nu.

Colombianskfødte Frida fortæller, at hun har et ønske om at finde sin biologiske mor, da hun ønsker at give hende mulighed for at se, hvordan Frida har klaret sig. Forud for interviewet er Frida blevet bedt om at udvælge nogle genstande, som fortæller noget om, hvem Frida er i dag (Henze-Pedersen & Olsen, 2017). Noget af det, Frida har udvalgt, er to sange, som forklarer hendes tanker forbundet med ønsket om på et tidspunkt at møde sin biologiske mor:

Frida: The Script [irsk band] har lavet en [sang], der hedder "If You Could See Me Now", og Lukas Graham [dansk band]. Det nye album, han er kommet med, der er der en [sang], der hedder "You're Not There". Jeg tror, det er [det] den hedder. Det er to sange, som jeg rigtig meget kan sætte i forbindelse til det [adoption]. Og som også betyder rigtig meget for mig, og som kan få mig til at tænke over det. Eller lige tænke det igennem en ekstra gang i hvert fald.

Interviewer: Hvad handler de to sange om?

². Det skal bemærkes, at oplysninger om adopteredes helbred ved adoptioner før 1990'erne var meget mangelfulde, men at det i en længere årrække har været et opmærksomhedspunkt, der er søgt forbedret (Social- og Indenrigsministeriet, 2015; Udenrigsministeriet, 1997). I denne undersøgelse deltager udelukkende adopterede, som er adopteret før 1990, hvorfor temaat om helbredsoplysninger måske fylder mere i vores materiale, end det gør blandt yngre adopterede.

Frida: Jamen, Lukas Grahams [sang], det er en sang om, at hans far er død, men jeg ser det i forhold til, at han snakker om en person, der ikke er der lige nu, og som ikke kan se ham vokse op og se den mand, han er blevet til. Og den anden [sang] er stort set også det samme, altså næsten.. [...] "If you could see me now", altså selve den start ... [...] Den siger også meget, synes jeg. Og det er sådan set bare det, den anden sang handler om. Så altså, hvis du kunne se mig nu.

Tidligere i interviewet har Frida fortalt, at hun mener, det må være svært at bortopdatere et barn, og ikke vide, hvordan det barn har klaret sig efterfølgende. Det er bl.a. tanker om dette – og Fridas ønske om at kunne fortælle sin biologiske mor, hvordan hun har klaret sig – som Frida forbinder med de to sange. Senere i interviewet siger hun: "Jeg føler, at jeg skylder at opsøge hende [biologisk mor] og finde hende og kunne fortælle hende om, hvem jeg er, og give hende muligheden for at lære mig at kende". Frida giver på den måde udtryk for en omsorg for sin biologiske mor i form af at kunne give hende viden om, hvem Frida er i dag. Fra danskadopterede Thomas hører vi en lignende omsorgsfortælling. Da han var i slutningen af 20'erne, valgte han at skrive et brev til sin biologiske mor i ønsket om at etablere kontakt til hende. I det følgende fortæller han om noget af det, han skrev i brevet:

Jeg er kun taknemlig for, at hun [biologisk mor] gjorde, som hun gjorde. Jeg kunne lige så godt have været en abort. Så [det] er egentlig også noget af det, jeg er allermest glad for, ved at jeg fik skrevet brevet, og jeg håber, hun har læst det, for der står også, at ... Ja, at jeg bærer ikke nag. Jeg er kun glad for, at hun traf det valg [bortadoption], for jeg kunne ikke have ønsket mig en bedre familie. Så det var det vigtigste, at øhm ... at hun fik det af vide. Det kan forhåbentlig også give hende noget ro i sjælen.

Thomas giver udtryk for, at han håber, brevet vil give hans biologiske mor ro i sjælen ved at fortælle hende, at han er vokset op i en familie, som han er glad for, og at han er enig i hendes valg om at bortadoptere ham. Disse udtryk for omsorg for de biologiske forældre finder et andet adoptionsstudie om usikkerhed også. Studiet peger på, at nogle adopterede er bekymrede for, om de biologiske forældre lever med usikkerheden om, hvad der er sket med det barn, de har bortadopteret. Derfor har nogle et ønske om at få kontakt med deres biologiske forældre for at forsikre dem om, at de har det godt (Powell & Afifi, 2005).

Selvom de interviewede i eksemplerne her ikke har mødt deres biologiske forældre, giver de alligevel udtryk for en omsorg for dem. Omsorgspraksisser fremhæves ofte som eksempler på praksisser, der er en del af det at gøre familie eller det at opleve et familiebånd til bestemte personer (Mason & Tipper, 2008; Morgan, 2011). I forskningen betones ofte den omsorg, en forælder har for sit barn, men i disse tilfælde er det de adopteredes omsorg for deres biologiske forældre, der kommer til udtryk. Ved at udvise omsorg giver de således udtryk for en forbundethed med de biologiske forældre.

2 DISKUSSION OG KONKLUSION

2.1 Familiens grænser

Vi har i dette notat haft fokus på ét af de aspekter, der kommer særligt i fokus i adoptivfamilier sammenlignet med størstedelen af andre familietyper i Danmark, nemlig at de indskriver sig i nogle generelle diskussioner om, hvilken plads det biologiske og det sociale har i skabelsen af en "familie". Denne diskussion er ikke enestående for netop adopterede. Nye familietyper har gennem de sidste årtier udfordret traditionelle opfattelser af, hvad det vil sige at være en familie. Skilsmisseg familier, bonusfamilier og familier med to forældre af samme køn har været med til at skubbe til forestillingen om "familien" som en enhed baseret på biogenetik, til at familien konstrueres gennem praksis (Finch, 2007; Morgan, 2011; Ottosen, 2012). Selvom spørgsmålet "hvem er min familie" således ikke er unik for adopterede, så bliver de i flere tilfælde konfronteret med netop dette spørgsmål på en anden måde end befolkningen generelt. Fx oplever flere at få spørgsmål fra bekendte og fremmede om deres "rigtige" familie – spørgsmål, der udspringer af dominerende forestillinger i Danmark om, at slægtskab bygger på den biologiske model, dvs. at ens familie er den, man er født ind i. Der bliver derfor i nogle sammenhænge stillet spørgsmålstejn ved adoptivfamiliens – eller nogle af de andre "nyere" familietypers – forbundethed, på en anden måde end andre familier, hvor forbundethed tages mere for givet (fx familier, der deler biologiske bånd). På trods af at der teoretisk er kommet fokus på, at familie er noget, man gør, så kan man i det daglige derfor stadig møde familieopfattelser, der bygger på andre kriterier end "praksis" (fx blodsbånd), hvilket potentielt kan begrænse personers identifikationsmuligheder (se også Henze-Pedersen, 2017b). Notatet belyser således, hvordan unge voksne og voksne, der er adopterede, gennem forskellige kriterier konstruerer og trækker grænserne for deres eget familiebillede i et væv af biologiske og sociale oplevelser af forbundethed – og hvordan ser dette familiebillede så ud?

Fra de fleste unge voksne og voksne i denne undersøgelse hører vi fortællinger, hvor både adoptivforældrene og de biologiske forældre er en del af det samlede familiebillede. I nogle af fortællingerne hører vi, hvordan enten det ene eller det andet forældrepar opfattes som "mere min familie" end det andet. Hvor nogle fx er åbne over for at inkludere flere personer i betegnelserne "mor" og "far", så er der andre, der opfatter disse kategorier mere eksklusivt, men fælles for fortællingerne er, at de adopterede reflekterer over deres relation til *begge* forældrepar, og at begge typer af relationer på den ene eller anden måde indgår i deres opfattelse af, hvem der er deres familie.

I fortællingerne om de biologiske forældre bliver det dog tydeligt, at der i denne relation mangler et centralt aspekt af det at "gøre" familie – nemlig en delt, fælles tid. Sociolog David Morgan har gennem mange år studeret det, han kalder *familiepraksisser*, dvs. relationelle praksisser, der udgør det at "gøre" familie (Morgan, 1996). Han argumenterer for, at familiepraksisser ikke blot indeholder et tidsaspekt, men at det i det store hele handler om tid. Det at "gøre" familie indebærer ikke alene praksisser i nuet, men handler også om at dele en fortid (fx minder) og en fremtid (fx planer og forhåbninger). På den måde indebærer det at "gøre" familie også en *historisk tid* eller det, man kan kalde en delt, fælles tid, som både er bagudrettet og fremadrettet (Morgan, 2011, s. 77-80). Tid står således som et helt centralt aspekt af det at "gøre" familie – ikke kun, når det kommer til biologiske relationer, men når det kommer til familierelationer mere generelt. Det er dog særligt i relation til de biologiske forældre, at vigtigheden af tidsaspektet bliver tydeligt i denne undersøgelse. For flere af interviewdeltagerne ser vi, at den biologiske relation ikke er nok til at skabe en egentlig *familierelation*. Dette kommer fx til udtryk i den måde, flere beskriver deres biologiske forældre som fremmede og ukendte personer. De oplever en forbundethed til deres biologiske forældre, fx fra den fysiske genkendelighed i billeder eller gennem spørgsmål og tanker om arveli-

ge sygdomme, men selv i nogle af de tilfælde, hvor der er kontakt, giver interviewdeltagerne udtryk for en begrænset relation – hvilket et andet studie af adopteredes familierelationer også finder (Carsten, 2000b). Her bliver det således tydeligt, at hvor biologiske relationer er noget, man har, så er familierelationer noget, man gør. Hvor mange vil opleve et sammenfald mellem de to typer af relationer, så er det ikke altid tilfældet for alle. I dette notat ser vi nogle få eksempler på, at de biologiske relationer fremhæves som særlige familierelationer, men i flere tilfælde hører vi også, hvordan de biologiske forældre opleves som fremmede personer, hvor der mangler en forbindelse eller oplevelse af forbundethed.

I denne undersøgelse finder vi dog, at selvom det kan være vanskeligt at skabe og opretholde en familierelation til de biologiske forældre, så er det ikke ensbetydende med, at de biologiske forældre ikke er en del af familiebilledet. På trods af at flere interviewede giver udtryk for, at de biologiske forældre er fremmede for dem, så finder flere alligevel måder at praktisere relationen på, som er med til at inkludere de biologiske forældre i de adopteredes opfattelse af deres familie, fx gennem tatoveringer, fotos og omsorgsfortællinger. Begge forældrerelationer optræder således i det samlede familie billede, men på lidt forskellig vis. De måder, de unge voksne og voksne i denne undersøgelse oplever forbundethed på, er bl.a. gennem lighedstræk, en delt tid og i nogle tilfælde biologiske bånd – og i de tilfælde, hvor disse træk mangler, kan oplevelsen af forbundethed blive udfordret. For flere adopterede er de to typer af forældrerelationer derfor ikke gensidigt udelukkende, men praktiseres derimod forskelligt.

2.2 Konklusion

Dette notat har belyst, hvordan adopterede selv definerer deres familie med fokus på, hvordan de beskriver og oplever relationen til deres adoptivforældre og biologiske forældre. Gennem forskellige begreber og praksisser skaber unge voksne og voksne, der er adopterede, forbundethed med deres adoptivforældre og biologiske forældre. I relation til adoptivforældrene anvender de slægtskabsbegreber (fx "mor" og "far") og fremhævelsen af (sociale eller personlighedsmæssige) lighedspunkter, hvorigenom en beslægtelse og forbundethed kommer til udtryk. Samme oplevelse af forbundethed kan dog blive udfordret af egen eller andres oplevelse af en manglende synlig genkendelighed mellem den adopterede og adoptivforældrene. Relationen til de biologiske forældre kan være vanskeligere at praktisere, da de adopterede ofte kun har begrænset viden om, kendskab til og kontakt med deres biologiske familie. Det betyder dog ikke, at de biologiske forældre ikke indgår i familiebilledet. I stedet praktiseres relationen på anden vis end til adoptivforældrene, fx gennem billeder, tatoveringer, fremhævelsen af en biogenetisk forbundethed eller omsorgsfortællinger. En særlig væsentlig dimension af familierelationer mangler dog ofte i relation til de biologiske forældre, nemlig en historisk tid. Dette tidsløse aspekt kan derfor i nogle tilfælde udfordre oplevelsen af forbundethed.

Litteratur

- Carsten, J. (2000a): "Introduction: Cultures of Relatedness." I: J. Carsten (red.): *Cultures of Relatedness: New Approaches to the Study of Kinship* Cambridge: Cambridge University Press, s. 1-36.
- Carsten, J. (2000b): "'Knowing Where You've Come From': Ruptures and Continuities of Time and Kinship in Narratives of Adoption Reunions". *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 6(4), s. 687-703.
- Carsten, J. (2007): "Constitutive Knowledge: Tracing Trajectories of Information in New Contexts of Relatedness." *Anthropological Quarterly*, 80(2), s. 403-426.
- Dermott, E. (2008): *Intimate Fatherhood. A Sociological Analysis*. London: Routledge.
- Ferrari, L., S. Ranieri, D. Barni & R. Rosnati (2015): "Transracial Adoptees Bridging Heritage and National Cultures: Parental Socialisation, Ethnic Identity and Self-Esteem." *International Journal of Psychology*, 50(6), s. 413-421.
- Finch, J. (2007): "Displaying Families." *Sociology*, 41(1), s. 65-81.
- Fisher, P.A. (2015): "Review: Adoption, Fostering, and the Needs of Looked-after and Adopted Children." *Child and Adolescent Mental Health*, 20(1), s. 5-12.
- Han, S. (2009): "Seeing Like a Family: Fetal Ultrasound Images and Imaginings of Kin." I: V.R. Sasson & J.M. Law (red.): *Imagining the Fetus: The Unborn in Myth, Religion, and Culture* New York: Oxford University Press, s. 275-290.
- Henze-Pedersen, S. (2017a): *Known and Unknown Identity: The Experience of Openness and Identity among Adult Adoptees*. VIVE working paper. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Henze-Pedersen, S. (2017b): *Adoption og diskrimination – Oplevet diskrimination og mikroaggressioner*. VIVE notat. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Henze-Pedersen, S. & R.F. Olsen (2017): *At vokse op som adopteret i Danmark*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Howell, S. (2001): "'En vanlig familie': Utenlandsadopsjon i Norge, et stadig voksende fenomen". I: S. Howell & M. Melhuus (red.): *Blod – tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge* Bergen: Fagbokforlaget, s. 73-98.
- Howell, S. (2003): "Kinning: The Creation of Life Trajectories in Transnational Adoptive Families." *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 9(3), s. 465-484.
- Howell, S. (2009): "Adoption of the Unrelated Child: Some Challenges to the Anthropological Study of Kinship." *Annual Review of Anthropology*, 38(1), s. 149-166.
- Howell, S. & D. Marre (2006): "To Kin a Transnationally Adopted Child in Norway and Spain: The Achievement of Resemblances and Belonging." *Ethnos*, 71(3), s. 293-316.

- Kohler, J.K., H.D. Grotevant & R.G. McRoy (2002): "Adopted Adolescents' Preoccupation with Adoption: The Impact on Adoptive Family Relationships." *Journal of Marriage and Family*, 64(1), s. 93-104.
- Mason, J. (2008): "Tangible Affinities and the Real Life Fascination of Kinship." *Sociology*, 42(1), s. 29-45.
- Mason, J. & B. Tipper (2008): "Being Related: How Children Define and Create Kinship." *Childhood*, 15(4), s. 441-460.
- Mogensen, H.O. & K.F. Olwig (2013): "Introduktion. Familie og slægtskab: Antropologiske perspektiver på nære relationer." I: H.O. Mogensen & K.F. Olwig (red.): *Familie og slægtskab. Antropologiske perspektiver* Frederiksberg: Samfundslitteratur, s. 9-32.
- Morgan, D.H.J. (1996): *Family Connections: An Introduction to Family Studies*. Cambridge: Polity Press.
- Morgan, D.H.J. (2011): *Rethinking Family Practices*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Ottosen, M.H. (2012): "Rigtige og forkerte familierelationer." *Dansk Sociologi*, 23(2), s. 89-111.
- Palacios, J. & D. Brodzinsky (2010): "Adoption Research: Trends, Topics, Outcomes." *International Journal of Behavioral Development*, 34(3), s. 270-284.
- Powell, K.A. & T.D. Afifi (2005): "Uncertainty Management and Adoptees' Ambiguous Loss of their Birth Parents." *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(1), s. 129-151.
- Rytter, M. (2007): "'Familien Danmark' og 'de fremmede'. Slægtskabsbilleder i dansk integrationspolitik". I: K.F. Olwig & K. Pærregaard (red.): *Integration: Antropologiske perspektiver* København: Museum Tusulanums Forlag, s. 63-86.
- Scherman, R. & N. Harré (2010): "Interest in and Identification with the Birth Culture: An Examination of Ethnic Socialization in New Zealand Inter-country Adoptions." *International Social Work*, 53(4), s. 528-541.
- Social- og Indenrigsministeriet (2015): "Bekendtgørelse af adoptionsloven."
- Strathern, M. (1992): *After Nature: English Kinship in the Late Twentieth Century*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Telfer, J. (1999): "Relationships with no body?: 'Adoption' Photographs, Intuition and Emotion". *Social Analysis*, 43(3), s. 144-158.
- Tjørnhøj-Thomsen, T. (2004): "Slægtskab: Tilblivelse, forbundethed og fællesskab." I: K. Hastrup (red.): *Viden om verden*. København: Hans Reitzels Forlag, s. 139-159.
- Udenrigsministeriet (1997): "Bekendtgørelse af konvention af 29. maj 1993 om beskyttelse af børn og om samarbejde med hensyn til internationale adoptioner."
- van den Dries, L., F. Juffer, M.H. van IJzendoorn & M.J. Bakermans-Kranenburg (2009): "Fostering Security? A Meta-Analysis of Attachment in Adopted Children." *Children and Youth Services Review*, 31(3), s. 410-421.

**VIDEN I
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD